

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนทศวรรษแห่งคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษา มีหลักการจัดการศึกษาที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาคในการเรียนรู้มีการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นไทยและมีศักยภาพในระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2546 : 16)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษาและการศึกษาปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยึดกรอบแนวทางด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม การพัฒนาการศึกษาที่เน้นการประกันคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการเรียนรู้ การกระจายอำนาจบริหาร และการจัดการบูรณาการการศึกษาและวัฒนธรรม การจัดการศึกษาให้มีเอกภาพหลากหลายในทางปฏิบัติและมีฐานการศึกษาสูงขึ้น โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้จากยุทธศาสตร์ต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวดำเนินการในแต่ละยุทธศาสตร์หลายประการด้วยกัน ที่สำคัญคือ ยุทธศาสตร์พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และมุ่งสู่สากล และยุทธศาสตร์การพัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งพัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาทุกตำแหน่งให้ทั่วถึงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ดังนั้นการวางแผนการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงเป้าหมายในการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาคูผู้สอนแต่ละคนให้มี ศักยภาพสูงสุด รวบรวมพลังครูที่มีความสามารถหลากหลายและแตกต่างกันให้สามารถปฏิบัติงานสอนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

ภารกิจทางด้านคุณภาพเป็นเรื่องที่จัดทำสำเร็จได้ยาก เพราะการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ นักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหาร การบริหารโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสิ่งแวดล้อม

สื่อเครื่องมือ ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชน องค์ประกอบดังกล่าวต้องมีความสำคัญยิ่ง เพราะครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน หากครูผู้สอนมีความตั้งใจจริง มีความรับผิดชอบต่อนักเรียน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ในการสอน การสอนของครู จะดีขึ้นอยู่กับทักษะในการสอนและความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน รวมทั้งเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง แต่ในสภาพจริงครูผู้สอนทุกคนไม่มีคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้การจัดการเรียนการสอนยังมีปัญหาด้านประสิทธิภาพ รวมทั้งครูที่ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนการสอนไม่ดีพอ (อุทัย บุญประเสริฐและชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ 2538 : 23 - 24) ดังนั้นการพัฒนาครูจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพัฒนาความรู้ แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้เรียนรู้ที่มีคุณภาพ ครูต้องตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองอยู่เสมอ พยายามคิดค้นและพัฒนาเทคนิคการสอนใหม่ๆอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้ผู้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง คือ " การนิเทศภายใน " ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่สนับสนุนให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ทั้งนี้จะให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในเป็นพิเศษ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2535 : 21)

การนิเทศภายในหรือการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นวิธีการแก้ปัญหาสมรรถภาพการสอนของครูวิธีหนึ่งที่ยอมรับกันว่าได้ผลดี อีกทั้งเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูในโรงเรียนในการร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ต้องพัฒนากระบวนการบริหาร 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 5) ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่องและครบกระบวนการ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติในหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพซึ่งส่งผลต่อคุณภาพต่อไป เนื่องจากการนิเทศการศึกษาเป็นการนำความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกสู่ภายในโรงเรียน เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของตน ด้านการเรียนการสอนการนิเทศจากภายนอกไม่สนองความต้องการของโรงเรียนได้ ซึ่งสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการจึงจำเป็นต้องใช้ระบบหรือวิธีการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้น (สายช่อ ทองสุข 2546 : 4)

แม้ว่าสถานศึกษาจะมีการดำเนินงานนิเทศภายใน แต่จากการสำรวจปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 59 - 60) โดยการสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาหลายๆ คน และจากการสำรวจปัญหาในการดำเนินการนิเทศภายในของจังหวัดต่างๆ ในปี พ.ศ. 2537 - 2540 พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่ทำให้

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จ มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ตระหนักว่า ตนมีส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนาและมีความรู้สึกว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นงานของผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ครูวิชาการ หรือกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา จึงมอบหมายให้บุคลากรนั้นรับผิดชอบดำเนินการแทน ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน บุคลากรส่วนมากคิดว่า การนิเทศภายในโรงเรียน คือ การไปสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียนและไม่รู้จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการนิเทศภายในโรงเรียนว่าเป็นไปเพื่อความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาบุคลากรและทุกคนผู้บริหารโรงเรียนขาดความมั่นใจในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน บุคลากรไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากเข้าใจว่าการนิเทศภายในเป็นการไปตรวจสอบจับผิดและประเมินวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ สื่อ เครื่องมือ นวัตกรรมใหม่ๆ ทางการนิเทศไม่ได้ใช้เพื่อการสนับสนุนให้เกิดการนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง ครูไม่ยอมรับไม่ศรัทธาผู้ที่ทำการนิเทศภายใน และขาดการนิเทศติดตามผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ผู้นิเทศไม่มีเวลาในการวางแผนการนิเทศร่วมกัน

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การนิเทศภายในมีลักษณะการจัดประชุมเป็นส่วนใหญ่ (ลำอาจ ขวดแก้ว 2545 : 82-84) เมื่อวิเคราะห์แล้วเห็นว่าการนิเทศภายในไม่สอดคล้องกับความต้องการของครู ทำให้ครูไม่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนจะให้ได้รับความสำเร็จมีประสิทธิภาพมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงชันนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู โดยครูผู้สอนจะต้องศึกษาหลักสูตร ทำการวิเคราะห์หลักสูตรจัดทำกำหนดการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น จัดทำแผนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมขั้นตอนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและสอนซ่อมเสริม การที่จะทำให้ครูผู้สอนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับการนิเทศภายในซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ตามความเป็นมาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการดำเนินการนิเทศภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีมากน้อยเพียงใด และระหว่างผู้บริหารและครูมีทัศนคติแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการนิเทศภายในให้มีคุณภาพสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

สมมติฐานการวิจัย

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 147 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 147 คน ครู จำนวน 1,858 คน รวมประชากร จำนวน 2,005 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ปีการศึกษา 2549 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายใช้ตารางเลขสุ่ม จำนวน 428 คน โดยแบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 108 คน และครูจำนวน 320 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ

2.1.1 ตำแหน่ง

1) ผู้บริหารสถานศึกษา

2) ครู

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะที่มีต่อการดำเนินการนิเทศภายใน จำแนกออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

2.2.1 ด้านโครงการนิเทศ

2.2.2 ด้านกระบวนการนิเทศ

2.2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการนิเทศ

2.2.4 ด้านรูปแบบการนิเทศ

2.2.5 ด้านการประเมินผลการนิเทศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การนิเทศภายใน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครูผู้สอนให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ครูทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและช่วยให้ก้าวหน้าในวิชาชีพ

2. ทักษะที่มีต่อการดำเนินการนิเทศภายใน หมายถึง ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่มีต่อการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนใน 5 ด้าน คือ ด้านโครงการนิเทศ ด้านกระบวนการนิเทศ ด้านการจัดกิจกรรมการนิเทศ ด้านรูปแบบการนิเทศ และด้านการประเมินผลการนิเทศ

2.1 ด้านโครงการนิเทศ หมายถึง การวางแผนโครงการหรือรายละเอียดกำหนดการสำหรับการจัดดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ได้แก่ การประชุมวางแผน ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ กิจกรรมการนิเทศ ผู้รับผิดชอบ ช่วงเวลาการดำเนินงาน งบประมาณ ผลที่คาดว่าจะได้รับและการติดตามผลประเมินผล

2.2 ด้านกระบวนการนิเทศ หมายถึง การจัดลำดับขั้นตอนในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลและรายงานผล

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการนิเทศ หมายถึง วิธีปฏิบัติงานของผู้นิเทศที่จะเลือกใช้กิจกรรมต่อผู้รับการนิเทศ ได้ตรงกับปัญหาความต้องการในการนิเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการนิเทศ ได้แก่ การประชุมก่อนเปิดเรียน การประชุมนิเทศ การสังเกตการสอน การให้คำปรึกษาหารือ การประชุมปฏิบัติการ การอบรม การสัมมนา การสาธิตการสอน การศึกษาเอกสารทางวิชาการ การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน การพาครูไปทัศนศึกษาดูงานและการจัดนิทรรศการ

2.4 ด้านรูปแบบการนิเทศ หมายถึง ลักษณะหรือเงื่อนไขในการปฏิบัติการนิเทศโรงเรียน ได้แก่ การนิเทศทางตรง การนิเทศทางอ้อม การนิเทศเป็นรายบุคคล การนิเทศเป็นกลุ่ม การตรวจ การนิเทศตามสหาย การนิเทศบีบบังคับ การนิเทศเพื่อฝึกงานและแนะแนวและการนิเทศแบบประชาธิปไตย

2.5 ด้านการประเมินผลการนิเทศ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล และประเมินค่าการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ว่าเกิดผลสัมฤทธิ์เพียงใด สามารถปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ โรงเรียนหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการ โรงเรียน ฝ่ายงานวิชาการ หรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

4. ครู หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่การสอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

5. สถานศึกษาชั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบความคิดเห็นต่อปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

2. ผู้บริหารและครูนำผลจากปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไข เกี่ยวกับการนิเทศภายใน

3. นำผลจากการศึกษาไปเป็นข้อมูลให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ไปใช้ในการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ